

Ако трагате за књигом која треба да буде живот Моцарта човека, искете је такву издањи. Што извеште, нити је биографија, нити историја, нити роман. Моцарт као да није имао живота. Не само зато што је умро у 36-ој години, него што су податци из његова породичног и личног живота сви некако без штоћа видали његов животни ток. Нема штоћа, нема текста за густ овоземаљски живот. Њош неколико података који ће то доказати, доказати да је Моцарт тек једном ногом стао у неку животну ситуацију, а већ другом изиздао из ње. Детенце од пет година почиње да се игра, и одједнаред оставља игру и трчи да отварира неку своју малу музичку идеју. Дете од шест година мишује она, музичара, кога обожава, и говори му: "Кад останеш, знати, ја ћу те чувати, поклонити те стакленим звоном као бакални сир, да не пада из тебе прашине" – и склада се одједнаред то дете опу с крила, трчи да запакује свој мали фракчић и перику, јер те вечери штује на уметничку турнеју, бестрага по свету. Иду године, Моцарт их има дванаест, већ је стари композитор, виртуоз на неколико инструмената, проналазач новог чекићног система за спилет. Па онда, тај дечко, човек, шта ли је, постаје концертмајстор, и са четрнаест година компонује већ и Мису. Па опет јури у свет, изравно, са гардедамом, мамицом својом. У Паризу, мамица га остави, то јест, легне у гроб, а уметник плаче, оставља јасе концерте, и бежи опу. Но сећи једном у неки град своје композиције, успут се заљуби, и рани и да се жени. Татина макије ~~и~~ придику, о женидбама пре времена, и младожења имирке неколико мамица суза, и опет потоне у музику, једини што је свога живота.

Између свега тога, зову га, и очушкују планају и закидају, разни великанки и владари, час музикахи, час супротно од тог. Један гроф Естерхази који свира, па један који не свира. Цар Јосиф II, који има баритон; па цар Леополд који уопште нема уши. Из једног таквог музичког облака Моцарт скочи у женидбу. Госпођица Констанца је дивно певала. Али после, показало се да господија Моцарт нема појма о реду и реду у кући. А господин Моцарт све је више заљубљен у своју жену, вада зато што је непрестано гледа кроз музичке облаке. Његова камерна музика у то доба таква је, да је већ осигурала ~~погон~~ погон. Његова позоришна музика таква и толика, да је све спровођено ~~затвор~~ заборба и Вагнера. Кестина, и Фигарова женидба и Дон Кихот су пропали у Бечу на сцене, и сиротиња Моцартова је сад је права, без великашких бакшиша, али Моцарт, како се пева, склапају се, даје приватне часове, свира у квартету, пуне му дуга и главна симфонија; и већ је готова и романтична опера Чаробна фрула с којом ће доћи велики триумф и стотине претстава – живот би се дакле поправио, али Моцарт, како је увек био у животу само ~~едини~~ једном

ногом, Моцарт умире 5-ог децембра 1791. године.

Како се, сахрањен је у опиту јаму бачког гробља. Али се то не је аза сигурно. У Салцбургу, у Моцартеуму, има гравира погреба Моцартова: спротиљска кола, кљусе, само пас за колима. Не верујте у то: ни пас није ишао. Била је ужасна зима те године, а Моцарт није спремао себи парадан погреб. Увек је компоновао, увек био отсустан из свог живота, па тако умро, тако и сахрањен. Место живота, ево једна јасна рачунска таблица музике Моцартове: близу хиљаду опуса, дакле близу хиљаду нумера из његовог музичког живота, па свега двадесетак нумера из његова човечанског живота. Једну од тех нумера човечанског живота чини Моцартова преноска. То је хрипа покривних, шамљених, брбљивих, па и лукавских импровизација, већиком сестри управљених. Импровизације некога који некуда дјеле журк, ишто друго синишља, и на поласку је умињат, разговоран, пун винева, или жури, збогом, музика га зове. И зато, ако ходите да знate ко је био Моцарт, не трамите биографију, не читате ~~Франциску~~, него прочитајте, решно, даље: Шест Моцартових квартета, посвећених Кајдину. Не распитујте о Констанци, јер она није чинила Моцартову музику. Немојте иислјати да сте нешто сазнали, ако случајно сазнате да је Моцарт имао сина, и да је тај син ~~иако~~ ~~иако~~ ~~који~~ ~~који~~ идеју да покуша бити композитор, јер није постао композитор, ни наставио Моцарта.

Је ли све то, или шта од тог живота, тесто живота? И зато, верујте, није Моцарта убио свај живот, ни скротнива ни глед. Моцарт је са горео у уметничком врењу и стварању. Генији горе и сагоревају! Знате како гласи Ничеови динки стихови: "Што таинем, то запламти, што за собом оставим, то је целео". Моцарт према своме генију и природи, морao би рећи: "Што таинем, зазвучи, што за собом оставим, симфонија је. Како да живи дуже од 36 година, како да не сагори, кад је своју хармонијску васелену почeo стварати од шесте своје године! Не заборавите оних хиљаду опуса! И у њима апсолутно све родове музичког стварања, тоталну музику! То је било једаред у музичком свету, и не више! Имао је у неку руку право блажени цар Јосиф кад је над јадном Моцартовом партитуром рекао: "Сувине много нота". Да, извирало је то из Моцарта као горски кључ, од музике демона до музике лутака, све, песма, плес, глума, осећај, фантазија, психологија.

Реконосмо: психологија. Од Моцарта слушаоши обично очекују познате чипке ~~и кепе~~, триле и кодеиће, једно фино **andante**, и онда опет жубор радости, и чак красту површине. Пре свега, Моцарт није охсан, није дескриптиван. Ђега не инспиришу златне рибе, месечина кроз лишће. Није му главна инспирација од живота цвеће и птице, облаки и слуја. Ђега инспиришу покрети душе, интервали тих покрета. Откуда би иначе већ од ране младости

имао жарку жељу да за позорите пише музику. И откуда би иначе могао дати, у три своје опере, три потпуно различите обраде душних покрета: у Фигаровој Женидби интервала душе грађанске; у Чаробној Фрули интервале ~~и~~ фантастичног; у Дон Кихоту интервале тамо мистичних опредељења.

Много је психологских квалитета за обраду личности које је Моцарт из литературе уводио у опере. Шапски текст о Дон Кихоту истиче једног пустог женскарена. Моцартов Дон Кихот није само аристократски развратник, него је и демонска личност у којој има васеленских снага. Сетите се чудесног D-мол акорда, првог у увертири Дон Кихота. Осећа човек на маши што иде: нешто страхотно; осећа цељу садржину и психологију опере у неколико музичких елемената. У једном акроду, као у експлозији, сабијена је сва потенција за јаке драмске акценте. А што се тај ужасно напети лук на крају опере разреди у D-дур акорду, све се разведри – доказ је опет за ногон великог психолога: после преврата, пасњак, греха, има да дође этика мира и здравље. Сличну прераду карактера извршио је Моцарт у Фигаровој Женидби. Грофица, саскија је нешто друго код Моцарта него код Бомаршеа, икона вијежбеног дела. Из грофичне душе извадио је Моцарт арије јантра психологије, скоро као суха, испечена реч. Затим, све што је политички сатирично код Бомаршеа, дакле непоетско и уско локално, код Моцарта је постало спитачовачанско, кипћни живот уметничке категорије.

И ритам је код Моцарта психологски значајан, особито кад се сравни са модерним ритмом. Дакле, тај ритам има често карактер механички: формула метричке сеосце-гергично ударају, као чекићима, понекад до била унију. Метар код Моцарта је природно уратво у живо музичко месо из којег је композиција извађена. Због тог психологског елемента у Моцарту, ритам, стил, техника, поред све пенувавости и затежности, нису бранура, него осећајна мисао. Ретко су где, као у Моцарту, облукчи чисти, геометрички прегледни. Нигде хакне по код Моцарта ини за мелодичном фразом. И нигде лакне по код Моцарта, за иоле извештавијег слушаоца, ухватити нарочити, Моцартовски однос између појединачних симфоничких комплекса, звучних груда, ако се снемо тако изразити. Пена је пена, а психологија је психологија. И пена на пору може да фантазира, али знато што је носе таласи тврди, жљебљени, масивно стварни. Тако је код Моцарта: доле, немачка рефлексија, сигуран kostur; горе, талијанска спонсност грација, елеганција пена.

И тако Моцарт, обично сматран неком звртом црчића у музичи, издава врло обиљан и врло одговоран музичар. Њо значајних речи из једног његовог писма, упућеног другу: "Музичи је сврха да сједини саскији разне дудске духове у једини осећаву, а то је врло тешко. Јер, једно исто осећање је у људима понекад

различито сећи према томе којим језиком ти људи показују то осећање. Отуда је задатак музике тежи, или ефект утолико моћнији, него код поезије, јер музика сједињује духове и кад људи разне језике говоре, и између себе се не могу споразумети. Само још небо може ~~да~~ ^{да} музика сједињавати. Шта кажете на те речи црвчи, или композитора чипака и пева! Како су то занредне, истините, психолоншки тачне речи! И ето због тог великог задатка музике: да људи, сви, једно осете, није Моцарт волео никакве изглине и претераности ни у ритму ни у мелодији ни у партитури певача ни у оркестру. Пева људих скокова свих жица, или чекића, или гласова. Осећајни квалитет је у музичи у звучности, не у најденима и препадима инструмената.

Биса и дуга

Жалели бисмо још употпунити ову малу склицу Моцарта, подвлачени у њему, после психолошке, и мистичну, тамну страну свих генија: неизбежну, јер генији знају вредности и невредности на непогрешан начин, и живе и раде у већитој дисгармонији. Сви, и највећи генији, имају тамне стране и пределе дуна. Је чекам кад ће неко написати оглед о тамној страни ведрог Гетеа. Видете шта ћете читати! И у Моцарту је било тамнине, и то отално. Негов Гемол квинтет, тако пун јадава и плача, писан је у добре дане живота. Старом чича Хајду, кога је Моцарт оцем звао, и узек се с њим шалио, посветно је један од споменутих меост квартета, у којем је почетак мучно таман. Сетите се Людомара, трагичне опере младости Моцартове; трагичних хорова у тој опери. "Зволте мало пресвирати клавирске ствари, које су већином здре, и устанете са столице заминљени и мирни. Сетите се тамних ствари из симфонија, дакле из музике при којој се оставља овај свет, и тоне у чисто инструментално звучиште. Цитирам овде само себе кад калем: звук уопште не садржи много радости.

Брдо сложеној Моцартовој психи, која се често смеће с ума, не треба се чудити. Ниса за њу и општих разлога доста. Моцарт је Салцбуржанин, дете мистичне планине и древног царског и аристократског града. Сен тога, Немац, дакле текак романтик, нико је Аустрија, мислили она музичка, ублажавала тамнине начим грацијам и маким. Кајзар, неким недовољно видљивим путем, ушло је у Моцарта много талијанског темперамента. И тако је Моцарт компоновао прадан ^и с једне стране мистични германски слободни гидарстви, а с друге стране са препуштао талијанској музичкој спомдамности, која, ако смоно тако рећи, звеки понекад да пусти душу на улицу па шта буде. Моцартова Чаробна Фрула, коју су с одушевљењем слушали и Гете и Бетовен и Вагнер, пуша је сев риог мистичног стила, или ју је Моцарт израдио на два плана, и дао велику меру и тамном и ведром. У религиозној својој музici, слично, иде Моцарт од најинтензивнијег малог католика, до небеско светлих звучаша, рецимо, композиције Ave verum, која се у великом свету недељно бар једаред негде појавља. Џес Моцарт је двоја, тај двоја и залар, једно звучно тексто, оталовљење свих инструмената, жица, метала, сухог дрвета.

Ето дакле Моцартових чипака и пева, које ишу и чипке и пеце, јер никада ишу само површинске. Инспирација

Моцартова никада није горе, увек је негде дубоко закопана. Чак и, танушији Моцарт, под силом и величином своје композиције, потсећа на танушијог египатског принца, сина сунца, који лежи дубоко у земљи, у малој собици, са границицом мирте на грудима, а надкривен ~~и~~ целом пирамидом.

Исидора Секулић.